

method of combining antimicrobial medications of different pharmacological groups. The result of experimental study by of "checkerboard method" was shown synergistic inhibitory activity of ciprofloxacin with ceftasidim in relation to *Pseudomonas aeruginosa* and *Enterobacteriae* polyantibiotic-resistant strains.

Key words: combinations of the antibiotics, polyantibiotic-resistant strains, "checkerboard" method.

Рецензент - д.мед.н. Похил С.І.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2015 р.

Дяченко Валентина Федорівна - к.біол.н., ст. наук. співроб., провідний науковий співробітник лабораторії анаеробних інфекцій ДУ "ІМІ НАМН"; +38 057 731-31-51; anaerob.lab@ukr.net

Марющенко Анатолій Михфйлович - к.мед.н., ст. наук. співроб., провідний науковий співробітник лабораторії анаеробних інфекцій ДУ "ІМІ НАМН"; anaerob.lab@ukr.net

Чигиринська Ніла Анатоліївна - ст. наук. співроб. лабораторії анаеробних інфекцій ДУ "ІМІ НАМН"; anaerob.lab@ukr.net

Куцай Наталія Михайлівна - лаборант першої категорії лабораторії анаеробних інфекцій ДУ "ІМІ НАМН"; anaerob.lab@ukr.net

© Голубнича В.М., Трофименко Я.В., Калінкевич О.В., Корнієнко В.В., Скляр А.М.

УДК: 615.324:579.873.21

Голубнича В.М.¹, Трофименко Я.В.², Калінкевич О.В.², Корнієнко В.В.¹, Скляр А.М.³

¹Сумський державний університет, кафедра гігієни та екології з курсом мікробіології, вірусології та імунології (вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна), ²Інститут прикладної фізики, Національна академія наук України (вул. Петропавлівська, 58, м. Суми, 40000, Україна), ³Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка (вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002, Україна)

АНТИБАКТЕРІАЛЬНА ДІЯ КОМПЛЕКСНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ОСНОВІ ХІТОЗАНУ ТА НАНОЧАСТИНОК МІДІ

Резюме. У роботі досліджено протибактеріальні властивості комплексних препаратів на основі хітозану та наночастинок міді по відношенню до клінічних штамів *S.aureus*, *E.coli* та *P.aeruginosae*, з метою подальшого використання їх при створенні препаратів із протимікробною дією.

Ключові слова: мікроорганізми, хітозан, наночастинок міді, протибактеріальна дія.

Вступ

У наш час інфекції залишаються головною причиною захворюваності та смертності у всьому світі [9]. Однією із причин неефективності наявних методів лікування є постійне збільшення кількості антибіотикорезистентних мікроорганізмів. Це стало серйозним викликом для системи охорони здоров'я і все більше зводить нанівещь здобути успіхи [6]. Пошук нових підходів у вирішенні даного питання дозволить попередити виникнення ускладнень та поширення інфекцій у суспільстві.

В останні десятиліття значно зросла цікавість науковців до наночастинок металів [1], серед яких на особливу увагу заслуговують наночастинок міді [5]. Стабілізувати наночастинок, помістити їх у зручну для використання в практиці гелеподібну форму можливо за допомогою полімерів. Серед багатьох полімерів, як синтетичних, так і природних, в даному контексті найбільш придатним здається хітозан, оскільки хітозан може не лише бути інертною матрицею для наночастинок металів, але проявляє й власну біологічну активність. Хітозан - один із небагатьох природних катіонітів, для якого притаманні біосумісність із тканинами макроорганізму, здатність до біодеградації та протимікробна активність [6]. Деякі роботи вказують на синергічність протимікробної дії суспензій наночастинок металів та хітозану [8].

Метою даної роботи було дослідження антибактеріальної дії комплексних препаратів хітозану та наночастинок міді на умовно-патогенні мікроорганізми.

Матеріали та методи

Розчини хітозану (3%) готували розчиненням хітозану (молекулярна маса 500 кДа, ступінь деацетилювання 85%, виробництво ЗАО "Біопрогрес" м. Москва) у 1% оцтової (ОК), молочній кислоті (МК) або аскорбінової (АК) кислоті протягом 24 годин до повного розчинення хітозану. Оксалат хітозану (доц. Скляр А.М., кафедра хімії СДПУ ім. А.С. Макаренка) розчиняли в оцтової кислоті. Для синтезу наночастинок міді до розчину хітозану в оцтової та молочній кислотах та розчину оксалату хітозану спочатку додавали розчин аскорбінової кислоти (10%) - кінцева концентрація 0,1%, а потім розчин сульфату міді (II) п'ятиводний ($\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$) 50 мМ. До розчину хітозану в аскорбінової кислоті одразу додавали розчин сульфату міді. Отримані суміші інкубували спочатку 3 години при 60 °С, а потім 24 години при 37 °С для повного відновлення міді та використовували для подальших досліджень. Також в дослідженні використовували розчин сульфату міді (концентрація міді 600 мкг/мл), 3% розчини хітозану в оцтової, молочній та аскорбінової кислотах.

У якості тест-культур було використано мультирезистентні штами (*S.aureus*, *E.coli* і *P.aeruginosae*), виділені від хворих із гострими респіраторними захворюваннями. Вивчення чутливості мікроорганізмів проводили методом серійних розведень у агарі. До вихідних концентрацій досліджуваних речовин додавали нагрітий до 50

°С МПА у співвідношенні від 1:40 до 8:40. Із добових культур досліджуваних мікроорганізмів готували мікробну суспензію, яка відповідала 0,5 одиницям оптичної густини за шкалою Мак-Фарланда, потім розводили її у 10 разів та інокулювали на поверхню агару, при цьому утворювалась пляма діаметром 5-8 мм. Посіви інкубували за температури 37 °С упродовж 24 год, за МІК вважали таку кількість речовин, що викликала повну інгібіцію видимого росту [2].

Статистичну обробку результатів здійснювали шляхом визначення похибки відносних величин та коефіцієнту Стюдента із використанням програми GraphPad. Різницю між групами вважали статистично значимою при $t \geq 2$ та $p < 0,05$.

Результати. Обговорення

Всі штами, які було використано у роботі, попередньо досліджувались на чутливість до азитроміцину, левофлоксацину, кларитроміцину, цифрану та метициліну. Аналіз отриманих результатів показав, що 50% мікроорганізмів були резистентними більше ніж до трьох антибіотиків, а всі досліджувані штами стафілококів були резистентними до метициліну.

Дослідження антибактеріальної дії хітозану та його комплексних препаратів із НЧ міді виявило, що проти-мікробна активність сполук залежить від складу та способу отримання (табл. 1).

Усі досліджувані зразки демонстрували антибактеріальну активність стосовно мультирезистентних штамів мікроорганізмів. Розчин хітозану пригнічував ріст досліджуваних мікроорганізмів у концентрації 3 мг/мл та вище. Додавання наночастинок міді призводило до підсилення антибактеріальної дії хітозану (ріст мікроорганізмів пригнічувався при концентрації 0,75 мг/мл). МІК комплексних препаратів хітозану з наночастинами міді для (0,75-1,5 мг/мл) була у 2 та більше рази нижче порівняно із МІК для *E.coli* і *P. aeruginosae* (3-6 мг/мл). Отримані нами результати відрізняються від даних наведених у інших дослідженнях [4], де відмічається більша чутливість *E.coli* відносно комплексних препаратів наночастинок хітозану легованих металами. Можливо це пов'язано з тим, що в дослідженні [4] використовували наночастинок хітозану та метали в іонній формі (водорозчинні солі металів). В нашій роботі досліджувалися наночастинок міді, стабілізовані розчином хітозану.

Найбільш ефективними виявились комплексні препарати хітозану, отриманого із використанням молочної кислоти, та оксалату хітозану у поєднанні із наночастинами міді. Відомо, що позитивно заряджені групи хітозану, приєднуючись до негативно зарядженої по-

Таблиця 1. Антибактеріальна активність хітозану та його комплексних препаратів із наночастинами міді.

Склад досліджуваної субстанції	Відсоток чутливих штамів (%) n=14, концентрація досліджуваних речовин (хітозан (мг/мл)/НЧ Cu (мкг/мл))			
	0,75/15	1,5/30	3/60	6/120
Хітозан АК	0	0	0	0
Хітозан АК Cu	0	64,2±3,7* p<0,0001	100±1,9	100±1,9
Хітозан ОК	0	28,6±3,5	100±1,9	100±1,9
Хітозан ОК Cu	0	71,4±3,5* p<0,0001	100±1,9	100±1,9
Оксалат хітозану	42,9±3,8	100±1,9	100±1,9	100±1,9
Оксалат хітозану Cu	78,6±3,1* p<0,0001	100±1,9	100±1,9	100±1,9
Хітозан МК	0	0	42,9±3,8	100±1,9
Хітозан МКCu	78,6±3,1* p<0,0001	100±1,9* p<0,0001	100±1,9	100±1,9
CuSO ₄	0	0	0	0
2% CH ₃ COOH	0	0	28,6±3,5	35,7±3,7

Примітка. * - статистично достовірна різниця із даними клітинки, яка розташована вище у стовбці. АК - аскорбінова кислота, ОК - оцтова кислота, МК - молочна кислота.

верхні мікробної клітини, порушують її метаболізм [7], а іони міді викликають порушення бар'єрної функції клітинної мембрани [3]. Можна припустити, що поєднання цих двох ефектів призводить до взаємного підсилення антибактеріальної дії цих речовин та дозволяє знижувати їх МІК.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Комплексні препарати із хітозану та наночастинок міді проявляють сильнішу протимікробну дію, ніж чисті гелі хітозану та іони міді. Використання в якості розчинника для хітозану молочної кислоти або оксалату дозволяє знизити МІК хітозану та наночастинок міді у два рази. Стафілококи є більш чутливими до дії комплексних препаратів із хітозану та наночастинок міді, порівняно із *E.coli* і *P.aeruginosae*.

Детальне дослідження препаратів хітозану в поєднанні з наночастинами металів, їхніх фізико-хімічних властивостей та механізмів дії на бактеріальні клітини, вірусні частинки. Створення на основі отриманих результатів найбільш прийнятних з точки зору безпечності та антибактеріальної дії антисептиків. Детальне дослідження впливу комплексних препаратів на основі хітозану та наночастинок міді на властивості мікроорганізмів і на людину є перспективним напрямком наукових пошуків.

Список літератури

1. Вплив металів-мікроелементів на функціональний стан бактерій-пробіотів / Л. С. Резніченко, Т. Г. Грузіна, В. В. Вембер [та ін.] // Український біохімічний журнал. - 2008. - № 1. - С. 96-101.
2. Про затвердження методичних вказівок "Визначення чутливості мікроорганізмів до антибактеріальних препаратів": Наказ від 05.04.2007, № 167. - Офіц. вид. - К.: Міністерство охорони здоров'я України, 2007.

- 23 с. - (Нормативний документ).
3. Роль активных форм кислорода в медь-индуцированной проницаемости плазматической мембраны бактерий *E. coli* / В.С. Лебедев, Ф.В. Веселовский, Е.Ю. Дейнега [и др.] // Биофизика. - 2002. - № 2. - С. 295-299.
  4. Суходуб Л. Б. Наночастинок хітозану, модифіковані іонами металів / Л.Б. Суходуб // Журнал нано та електронної фізики. - 2014. - № 4. - С. 04034-1-6.
  5. Чекман І. С. Нанофармакологія: стан та перспективи наукових досліджень / І.С. Чекман, О. В. Ніцак // Вісник фармакології та фармації. - 2007. - № 11. - С. 7-10.
  6. Copper Complexation Screen Reveals Compounds with Potent Antibiotic Properties against Methicillin-Resistant *Staphylococcus aureus* / M. Haeili, C. Moore, C. Daviset [et al.] // Antimicrob Agents Chemother. - 2014. - № 58(7). - P. 3727-3736.
  7. Development of antimicrobial jute packaging using chitosan and chitosan-metal complex / A. Higazy, M. Hashem, A. ElShafeiet [et al.] // Carbohydrate Polymer. - 2010. - № 79 (4). - P. 867-874.
  8. Singla A. Chitosan: some pharmaceutical and biological aspects-an update / A. Singla, M. Chawla // J. Pharm. Pharmacol. - 2001. - № 53 (8). - P. 1047-1067.
  9. Viraeltiology of acute respiratory tract infection among pediatric inpatients and outpatients from 2010 to 2012 in Beijing, China / C. Liu, Y. Xiao, Z. Xie [et al.] // Chinese journal of pediatrics. - 2013. - № 51 (4). - P. 255-9.

Голубничая В.Н., Трофименко Я.В., Калининвич О.В., Корниенко В.В., Скляр А.М.

АНТИБАКТЕРИАЛЬНОЕ ДЕЙСТВИЕ КОМПЛЕКСНЫХ ПРЕПАРАТОВ НА ОСНОВЕ ХИТОЗАНА И НАНОЧАСТИЦ МЕДИ

Резюме. В работе исследованы противобактериальные свойства комплексных препаратов на основе хитозана и наночастиц меди по отношению к клиническим штаммам *S.aureus*, *E. coli* и *P. aeruginosae*, с целью дальнейшего использования их при создании препаратов с противомикробным действием.

Ключевые слова: микроорганизмы, хитозан, наночастицы меди, противобактериальное действие.

Holubnychya V. M., Trofimenko Y.V., Kalinkevych O.V., Kornienko V.V., Sklyar A.M.

ANTIBACTERIAL ACTION OF CHITOSAN AND COPPER NANOPARTICLES COMPOSITES

Summary. We studied the antibacterial activities of chitosan and copper nanoparticles composites against clinical strains of *S.aureus*, *E. coli* and *P. aeruginosae* for further use their as components of the drugs with antimicrobial action.

Key words: microorganisms, chitosan, copper nanoparticles, antibacterial action.

Рецензент - д.мед.н., проф. Дяченко А.Г.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2015 р.

Голубничая Вікторія Миколаївна - доц. кафедри гігієни та екології СумДУ; +38 098 59-31-032; golubnichiy@ukr.net

Трофименко Яна Віталіївна - аспірант відділу радіаційної біофізики Інституту прикладної фізики НАН України

Калініквич Оксана Володимирівна - м.н.с відділу радіаційної біофізики Інституту прикладної фізики НАН України

Корниенко Вікторія Володимирівна - асистент каф. гігієни та екології СумДУ

Скляр Анатолій Михайлович - доц. кафедри хімії Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

© Гураль А.Р., Панас М.А., Корнійчук О.П.

УДК: 612.336.3:615.276.065]-08

Гураль А.Р., Панас М.А., Корнійчук О.П.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, кафедра мікробіології (вул. Пекарська 69, м. Львів, 79010, Україна)

ВПЛИВ НЕСТЕРОЇДНОГО ПРОТИЗАПАЛЬНОГО ПРЕПАРАТУ НАПРОКСЕНУ НА МІКРОФЛОРУ КИШЕЧНИКА В ЕКСПЕРИМЕНТІ

Резюме. Досліджено вплив напроксену на мікробіоценоз вмісту різних відділів травного каналу білих щурів ($N=20$), яким вводили препарат у дозі 10 мг/кг *per os*. При скринінговому дослідженні активності напроксену на стандартні культури мікроорганізмів *in vitro* встановлено інгібуючий вплив напроксену на *Staphylococcus aureus* ATCC 25923(F - 49), *Candida albicans* ATCC 885-653, відсутність ефекту відносно *Escherichia coli* ATCC 25922. Застосування напроксену дозволило констатувати активацію усіх груп досліджених мікроорганізмів у проксимальних відділах травного каналу в порівнянні з показниками тварин інтактної групи. Встановлено наявність ешерихій у всіх відділах травного каналу при застосуванні напроксену на тлі відсутності кишкової палички в *diodepit* інтактних тварин (у досліді - на рівні $(2, 1 \pm 0, 20)$ ІгКУО/г). Виявлено також деяку активацію мікроаерофільної молочнокислої мікрофлори у верхній частині травного каналу: лактобацил - на рівні $(4, 0 \pm 0, 16)$ ІгКУО/г проти $(3, 4 \pm 0, 29)$ в контролі, біфідобактерій - на рівні $(2, 0 \pm 0, 30)$ проти $(3, 0 \pm 0, 28)$ ІгКУО/г.

Ключові слова: напроксен, протимікробна активність, білі щурі, мікробіоценоз кишечника.

Вступ

Однією з важливих функцій нормосимбіонтної мікрофлори людського організму є її протективна активність відносно хімічних та біологічних факторів, що порушують гомеостаз людського організму. Особливо

важливим є збереження цілісності полімікробних пліткових структур слизової оболонки травного каналу. Найбільш потужним чинником, що спричинює мікроекологічні порушення є застосування протимік-